

Sodbe tujca, pa so za nas tembolj zanimive, ker so proste čustvenih primesi in raznih obzirov, ki domačina nehote spremljajo pri presoji domačega pesemskega izročila. Kot literarni zgodovinar in estet nam Cronia v zvezi z nekimi vrstami pesmi zelo odkrito, neusmiljeno pove resnico, ki jo moramo hočeš nočeš sprejeti in se z njo sprijazniti. Po drugi strani pa prav tako odkrito priznava pesniške odlike nekaterih drugih vrst, tako n. pr. pri nas precej zanemarjene otroške ljudske pesmi. Seveda bi tu in tam mogli avtorju tudi oporekati. Njegov nejasni stavek o »nizki intelektualni ravni« nosilec legend je sprejemljiv samo pogojno: ker je pretežna večina tega blaga mednarodna last, kakor avtor sam priznava, se obsodba ne more in ne sme nanašati samo na slovensko gradivo, pa tudi sicer je nekoliko enostranska. Dalje ni tako trdno, da bi poezija, ki je bila prenesena v neko drugo okolje, pa čeprav »nižje« (poesia riflessa in ambienti inferiori), nikakor ne mogla umetniško prerasti svojega »vira«. To je načelno vprašanje, ki ne zadeva samo folkloristike: argumente za avtorjevo tezo — a prav tako tudi proti njej! — bi mogli najti v ljudskem pesništvu in sploh v ljudski umetnosti po vsem svetu. Toda vrnimo se k slov. pesmi: za tujca morda najtrši oreh je ljubezenska lirika. Še tako skrbno prebiranje Strekljeve II. knjige ne zadostuje. V Streklju najdeš le mrtvo črko, lirika pa je pesem v prvotnem pomenu te besede. Cisto na koncu svojega pregleda Cronia sicer to zelo lepo priznava, a med delom samim kakor da na to pozablja. In vendar mu tega ne moremo zameriti! Ali je sploh mogoče, da bi nekdo, ki ni zrasel na Slovenskem, mogel zaslutiti, da se za Strekljevo št. 3950 (pod naslovom »Ona hoče za njim« so zelo neprimerno združeni raznovrstni teksti, nekateri tako, da bi jih Cronia po pravici imenoval »banalni«) skriva ena najmočnejših in najpretrseljivejših slovenskih »pesmi«? Nemoč besedila samega je očitna, poleg tega pa besedilo št. 3950 in 3951 ni popolno: boljši zapisi Streklju še niso bili dostopni.

Toda tu zadevamo ob nekaj, kar je treba posebej poudariti: Croniev spis ima za nas Slovence še posebno vrednost kot glasen opomin, da popravimo in dohitimo, kar smo zamudili ne samo na področju znanstvene obdelave, ampak tudi glede popularizacije slov. ljudskega pesništva. Strekljeva zbirka, ki se z njo zdaj upravičeno zdaj neupravičeno ponašamo, danes ne zadostuje več in vpije po dodatkih. V petdesetih ali štiridesetih letih, odkar so izšli posamezni snopiči znamenite in tisti čas vzorne zbirke, se je v nešteti publikacijah, v javnih in zasebnih rokopisnih zbirkah nabralo toliko novih zapisov, da je Strekljeva panorama naše ljudske pesmi že na vsej črti nepopolna. Ne samo tujec, ampak niti sami Slovenci se več ne najdemo in ne vemo, kje iskati najboljšo inačico, ko bi za to ali ono rabo potrebovali kako pesem. Še nujnejša od znanstvenih dodatkov k Streklju pa bi bila antologija slovenske ljudske pesmi. Klici po izboru najlepših naših ljudskih pesmi so zmerom pogostejši. Toda v kakšni zvezi so ta razmišljanja z delom, ki o njem razpravljamo? Toliko, kolikor bi od slovenskega avtorja izvršen izbor naših najlepših ljudskih pesmi mogel biti vsakomur — domačinu in tujcu — posrednik težko dostopnega bogastva, kažipot skozi nevaren gozd inčič Strekljeve ali drugih strogo znanstvenih zbirk.

Končno pa naj bi nam bila Cronieva predavanja še v nečem resen opomin. S čudnimi občutki se vprašujemo: kako je mogoče, da je slovenska ljudska pesem vredna biti predmet predavanj — čeprav samo priložnostno — na italijanski univerzi v Padovi, na slovenski univerzi v Ljubljani pa ne?

Milko Matičetov

ZBORNIK ZA NARODNI ŽIVOT I OBICAJE JUŽNIH SLOVENA, knjiga 33, uredili akademik Dragutin Boranić i prof. Milovan Gavazzi, izdala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1949.

Lani je z letnico izdaje 1949 izšla dolgo napovedana 33. knjiga Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena. Če upoštevamo, da je zadnja 32. knjiga izšla pred začetkom vojne l. 1939/40, potem je šele po desetletnem molku pričela zopet izhajati ta naša najstarejša etnografska publikacija, ki njen pomen vidimo

med drugim v tem, da je namenjena vsem južnim Slovanom. Koliko so posamezne južnoslovenske narodnosti bile doslej zastopane s svojim gradivom v Zborniku, je seveda drugo vprašanje, ki ga danes ne nameravamo načenjati. Uredništvo »Slovenskega etnografa« iskreno pozdravlja ponovno izhajanje Zbornika.

V 33. knjigi Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena urednika D. Boranić in M. Gavazzi večinoma nadaljujeta z zakasnelim objavljanjem starega etnografskega gradiva, ki je bilo že pred desetletji napisano po znani Radićevi »Osnovi za sabiranje i proučavanje grade o narodnom životu« -v obliki monografij posameznih krajev in je bilo deloma svoječasno tudi že objavljeno v Zborniku. To je gradivo s Kvarnerskih otokov in iz hrvatske Istre, zbrali in podali so ga pa Ivan Zic (Vrbnik, o. Krk), Andrija Bortulin (Beli, o. Cres), Frane Lovljanov (Boljun, Istra), Vladimir Mrakovčić (Punt, o. Krk), Ive Jelenović (Dobrinj, o. Krk) in Stjepan Ziza (Rovinjsko selo, Istra; o. Susak). Objavljeno gradivo je večidel iz ljudske materialne kulture ter se nanaša na nekatere panoge poljedelstva, na hišno-gospodinjsko delo, na razne naprave, orodje, hrano in posodje. Precej manj je ostalega gradiva: ljudskih običajev (porod, svatba, smrt, poletni običaji) ter pregovorov in rekov. Iz gradiva jasno govori sredozemska kultura ter je zanimivo ugotoviti marsikatero podobnost med slovensko in hrvatsko Istro ter Kvarnerskimi otoki v Hrvatskem Primorju. Zategadelj je gradivo, objavljeno v 33. knjigi Zbornika, zelo važno tudi za slovensko etnografijo v primerjalnem pogledu.

Dr. Anton Radić je l. 1897 v 2. knjigi Zbornika objavil svoje »Osnove za sabiranje i proučavanje grade o narodnom životu«. V prvem poglavju teh svojih zgodovinsko znamenitih navodil je določil Zborniku ti-le dve glavni nalogi: 1. Zbrati vse, kar se more, o ljudskem življenju južnih Slovanov; 2. zbrano gradivo znanstveno obdelati. — Kakor je razvidno iz 33. knjige, ki je lani izšla, Zbornik še vedno verno izpolnjuje prvo Radićevo nalogo. Prej ali slej pa bo treba proučiti vprašanje druge naloge, kateri se je mogel Zbornik doslej v manjši meri posvetiti.

Boris Orel

BRANIMIR BRATANIĆ: UZ PROBLEM DOSELJENJA JUŽNIH SLOVENA

Nekoliko etnografsko-leksičkih činjenica. Sveučilište u Zagrebu. Filozofski fakultet. Zbornik radova. Knjiga I., 1951. Str. 221—248.

Odkar smo poročali (Etnolog XIV) o I. delu Bratanićevih »Oračih sprava kod Hrvata«, je avtor kot doktorsko disertacijo izdelal tudi II. komparativno-analitični in sintetični del (gl. str. 222 te razprave), ki je še v rokopisu. Eno izmed svojih dognanj pa objavlja B. v pričujoči študiji, s katero želi izpopolniti in pojasniti nazor o dvojni naselitvi Slovanov na Balkanu, kakor sta mislila že Kopitar in Miklošič. Do tega zaključka je privedel avtorja študij ornih priprav in njih nomenklature, ki sta ga pričela na Balkanu poljski etnograf J. Obrežski in bolgarski etnograf H. Vakarelski. Rezultat tega študija je tudi to, da pozna osrednji pas Balkanskega polotoka poseben tip rala (najpreprostejšega ornega orodja), ki se po svoji obliki in nazivju docela razlikuje od tipa, kakršnega poznajo obrobna ozemlja. Avtor podaja vzporedni pregled karakteristike sestavnih delov in nomenklature obeh tipov, nakar razbira razširjenost in prepletanje obeh tipov. Opozarja, da so podobno razvrščeni nekateri nazivi za ralo na vzhodu in za dele pluga na zahodu, kjer rala ni (lemež — raonik — željezo). Tako se železo (z atributi: orno, pluzno) rabi v Sloveniji skoraj po vsej Beli krajini in po jugovzhodnem Štajerskem ob hrvaški meji. Plaz za ročico pa se rabi na severozahodu do Istre in gornje Soče. Razširjenost tipov in nazivja nazorno prikazujejo karte na treh prilogah, obliko ral pa skice med tekstom. Tu je objavljena tudi slika »špičmoha« iz Etnografskega muzeja v Ljubljani, pridobljenega 1950 na Zg. Jezerskem.

Bratanić ugotavlja: 1. da rala, docela enakega centralnemu tipu, ni nikjer drugod, le poedine lastnosti je najti med drugimi tudi pri Vzhodnih in Zahodnih Slovanih; 2. obrobni tip rala je razširjen po vsem območju poljedelske kulture po svetu, tudi pri Vzh. in Zah. Slovanih; 3. vsa nomenklatura obeh tipov ral je popol-